

Møllerfamilien i Sjørring

af Jens Jørgen Søgaard Andersen

Artiklen fortæller om møllerfamilien i Sjørring og dens udbredelse til andre møller, især i Thy. Den fortæller også om generation, der følger på generation, indtil samfundsudviklingen kræver nye veje.

Sjørring mølle eksisterer ikke længere. Men på det, der i dag har adressen Jacobsvej 5, har der været drevet mølleri i mere end 100 år af den samme familie i tre generationer. Min oldefar Jens Christian Andersen (f. 1831) byggede møllen i begyndelsen af 1860'erne. Min far Jens Christian Andersen (f. 1922) har efterladt sig nogle oplysninger om møllen gennem tiden. Det er dem, jeg her fortæller videre.

Møllen havde fra begyndelsen et vindfang på 26 alen. På møllen fandtes to kværne, valseværk, skal-lesten til fremstilling af byggryn samt sigte til fremstilling af rug og hvedemel. Efter min oldefars død i 1907 drev oldemor den indtil sønnen, min bedstefar Jens Christian Simon Andersen (f. 1891) overtog den. Han installerede i 1920 som hjælpekraft en 14 hestekræfters råoliemotor. I 1928 lod han de store

Billedet viser Sjørring mølle 1914. Møllen var af typen hollandsk mølle. Far har fortalt, at møllebyggeren var ham, der også byggede Faddersbøl mølle, som stadig er åben for besøgende.

vinger aftage og påsatte en klapsejlsvindmotor. Ved siden af møllen drev han et landbrug på 12 tønder land. I 1951 solgte han møllen og landbruget til sønnen, min far. Han havde i årene op til været aktivt med i virksomheden.

I 1943 blev der installeret elkraft. 1947 etableredes kornrensingsanlæg med triør til sortering af korn og frø samt afsvampningsmaskine til sædekorn. Senere blev der anskaffet korntørringsanlæg.

Møllerivirksomheden blev nedlagt i 1970. Nogle år senere blev møllen og de tilhørende bygninger nedtaget. Tilbage blev kun stuehuset, der var bygget i 1934, med tilhørende garage.

ARBEJDSGANGEN VED EN LANDSBYMØLLE

Min far fortæller i 1991 om arbejdsgangen i sidste halvdel af 1800-tallet:

»I slutningen af forrige århundrede foregik det på den måde, at omegnens landmænd kørte korn til møllen til en uges forbrug på deres ejendom. Mølleren havde så en uge til at formale kornet, og landmanden kom med et nyt læs korn og fik den færdige vare med hjem. Denne fremgangsmåde var nødvendig, fordi man var afhængig af vindkraften, da der ikke var anden drivkraft til rådighed, og ofte var der svag vind eller vindstille i flere dage.

Betalingen for at male kornet fik mølleren i form af korn. Han toldede simpelthen kornet. Man havde ingen vægt i møllen, men man havde følgende at måle med: Et tøndemål = 8 skæpper, et halvtøndemål, en skæppe og et fjerdingkar. Derudover benyttes 1 toldkop = ca. 1 pot eller 1 liter. For at male 1 tønde korn fik mølleren 8 mål med toldkoppen, 1 for hver skæppe. I kornkassen over kværnen havde man sat mærker, 1 for hver skæppe korn, så man nemt kunne se, hvor meget man måtte tolde.

Når der var god vind, var der arbejde til to mand på møllen; man skulle jo samtidig modtage og udlevere korn til kunderne. Når der var svag vind eller vindstille, skulle kværnstenene bides; rillerne i stene skulle hugges op, hvilket var en hel dags arbejde til to mand. Småreparationer måtte udføres og alt gøres klar, indtil der igen kom vind i sejlene. På vindstille dage blev der også tid til lidt husflidsarbejde.

Man kunne lave forskellige ting til brug i landbruget såsom rivetænder af træ eller tøjrpele, der skulle anvendes, når kreaturerne skulle på græs. Roekurve flettet af pil og mange andre ting var også emner.«

BARNDOMSMINDER FRA MIN FARs TID

Min fars ældste søster Mette (gift Morsing) skrev i 1988 et lille hæfte med sine barndomserindringer. Her fortæller hun:

»Søndag den 29. februar 1920, en skuddag, så jeg dagens lys til stor glæde for vores Bedste og Far og Mor og Faster Lise, som også var derhjemme dengang, hun var syg, så jeg var jo et midtpunkt i hele familien. Min Bedstemor døde et halvt år efter jeg blev født. Samme år blev der bygget ny stald og lade. I 1922 fik jeg en broder, Christian, i 1925 en søster, Inger, og i 1930 vor lillesøster Magda. Det var så familien i Møllen dengang.

(...) I 1928 blev de store vinger taget af Møllen, og der blev sat vindmotor op. Jeg husker tydeligt, de var tre møllebyggere fra Herning. De sov og spiste hos os. Når de om aftenen stod i Bryggerset og vaskede sig, sad vi børn på bryggersbordet og så til. Den ene af dem havde et glasøje, som han tog ud om natten.

Jeg husker mange ting fra Møllen. Når vi fik lov til at komme en tur i hejseværket og med en sæk op i rummet, hvor et par store kværne malede grutning, mel og gryn. Der var også en oliemotor med et stort svinghjul, som skulle trækkes rundt, når den skulle i gang. Det hjalp Mor med og vor Far fik travlt, og så måtte vi børn ikke være i Møllen.

Jeg husker også engang, da vi havde de store vinger, jeg var ikke så stor dengang, og vi måtte jo ikke gå derop. Jeg var nu gået derop alligevel, og så kom den store vinge og slog mig omkuld, ud af døren kom Far, og jeg fik en lussing. Der gik jeg aldrig op mere.

Bror Christian havde nede i laden duer, hvide mus og kaniner. Vi havde også kattekillinger, dem trak vi i tøj og kørte i barnevogn med. Vi kørte engang med søster Inger, da gik alle hjulene af vognen, og vi lod den stå midt på vejen. Det var en flot vogn, som vi tre var kørt i, men til Magda fik de en mindre vogn med små hjul.

Billedet viser møllen ca. 1952 med klapsejlene på. Denne vindmotor havde erstattet de store vinger. Dette billede viser møllen blot et par år før denne klapsejlsmotor blev nedtaget. Nu kunne man klare sig med el-og oliemotorer.

(...) I 1934 flyttede vi op i det ny hus, der da var blevet bygget.

(...) Jeg husker også, når vi gik til købmand med æg og fik varer med hjem. 1 pund kaffe 96 øre, 4 pund sukker 1 krone, 4 stænger wienerbrød 1 krone, 2 pund fars 1 krone. Ja, det var dengang.

(...) Og så var der jo familiesammenkomster. Fars brødre var alle møllere. Hvad der blev snakket om kan man jo nok tænke. Jens fra Skinnerup var altid i gang med at bygge et eller andet af bestikket, som skulle bruges til middagen, men det skulle vises, hvordan det kunne brumme og gå. Mors familie var mere stille og rolig.«

SØSKENDEFLOKKEN, HVORAF MIN BEDSTEFAR VAR EN DEL

Her, hvor faster Mette slutter af med at fortælle, at alle bedstefars brødre var møllere, vil jeg forsøge med udgangspunkt i billedet af de syv søskende at fortælle lidt om dem. Min far har fortalt, hvor brødrene var møllere, men jeg kan også huske lidt om dem fra min drengetid.

Jeg har ikke nogen viden om Jensine Andersen, men Lise og Mariane betød meget for min tvillingsøster Jane og mig (f. 1947), da vi var børn. Lise (f. 1888) var ugift, mens Mariane (f. 1892) blev gift Nielsen. Hun mistede sin mand, der var murer, allerede i 1947. Lise flyttede nu ind til Mariane i det hus, som hendes mand havde bygget. Her boede de til Mariane døde i 1967. Da flyttede Lise ind på De gamles Hjem i Sjørring, hvor hun boede til sin død i 1978.

Som børn kunne vi godt lide at komme om til »faster« Lise og »faster« Mariane. De var hyggelige at snakke med, og småkager og chokolade kom hurtigt frem. Ved fødselsdage og jul var vi altid meget spændte på, hvad de nu havde fundet. Jeg mindes for eksempel en jul, hvor min gave fra dem var en mekanisk abe, der slog kolbøtter på gulvet, når den blev trukket op. De ernærede sig ved i flere år at gøre rent på Sjørring skole og ved at sy for folk. Da Marianes hus foruden stuelejligheden også havde en lille lejlighed ovenpå, blev den ene lejet ud. I mange år var det stuelejligheden, der var udlejet til den lokale hjem-

mesygeplejerske. Senere flyttede de selv ind i den og lejede loftslejligheden ud.

Så til mændene på billedet; fire brødre, der alle blev møllere. Men først skal nævnes en søn, der ikke er med på billedet, Per Andersen. Han ejede Vang Mølle. Så fem brødre drev alle møller i Thy.

Til venstre på billedet står min bedstefar Jens Chr. Simon, som altså ejede Sjørring mølle.

Den næste på billedet er Martin Andersen (f. 1880). Efter at have arbejdet ca. tre år på Thisted Dampmølle købte han Sennels mølle, som han ejede i 24 år, hvorefter han i 1940 købte og drev Mellemmølle på Østerbakken i Thisted indtil omkring 1960. I nogle år arbejdede sønnen Alfred Andersen med i møllen. Martin døde 83 år gammel; kort forinden var møllen revet ned.

Den tredje på billedet fra venstre er Laurids Andersen. Han ejede Elsted Mølle. Jeg ved ikke så meget om ham, men jeg husker som barn, at vi fik

besøg af hans kone, Marie. Så blev hendes livret serveret: Store karbonader med en stuvning af ærter og gulerødder med smørsovs til. Det var heldigvis – og måske især – også én af vi børns livretter.

Til højre står Jens Andersen, der ejede Skinnerup mølle. Det er ham, faster Mette fortæller kunne sætte liv til et selskab. Jeg husker også, at min søster og jeg syntes, det var spændende at få besøg af »Jens fra Skinnerup«, som vi kaldte ham. Vi fik som regel en 25-øre af ham. At det kunne lade sig gøre gang på gang fik vi også en forklaring på. Han havde nemlig et pengetræ i sin have, fortalte han. Sønnen Axel Andersen købte møllen i 1944. En anden søn, Ingemann Andersen, drev i 1940'erne møllen i Skarp Salling syd for Aggersundbroen.

Skinnerup mølle er beskrevet fyldigt af Knud Søgaard m.fl. i »Møller og kornmaling« i *Historisk Årbog* 2001. Her fortælles blandt andet om, at møllen i Skinnerup blev kaldt »Kongemøllen«, da det ef-

Billedet viser min bedstefars søskendeflok – med undtagelse af en bror – omkring 1906. De tre søstre sidder på den hvide bæk. Til venstre Lise, i midten Jensine og til højre Mariane. Bag dem står brødrene. Fra venstre min bedstefar Jens Chr. Simon, Martin, Laurids og yderst til højre Jens.

Maleri af Sjørring Mølle. Ukendt kunstner.

ter en istandsættelse i 1952 blev vedtaget, at møllevingerne skulle dreje rundt, hver gang kongen kørte forbi. Her fortælles også om den ulykkelige brand, der opstod ved en større renovering i 1976; møllen brændte totalt ud kun kort tid før den skulle have været genindviet.

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Faster Mette fortæller om, hvordan bedstefars familie tit kom på besøg og bedstemor måtte lave mad til gæsterne: »De fik kaffe, aftensmad og en gang rabarbergrød, inden de kørte hjem.« Det var stadig gældende, da jeg var barn i halvtredserne, men mor var godt rustet til opgaven. Hun havde de sidste fire år før giftermålet med far i 1945 været kokkepige hos amtmandsfamilien Egedorf i Thisted. Mor måtte også passe telefon og tage mod bestillingerne. Mange gange måtte hun tage imod kunder, der kom for at betale. De blev så budt på cigaretter eller cerutter.

Som det fremgår af fortællingen, holder mølledriften op i løbet af tresserne og stopper helt midt i halvfjerdserne. Det må ses som en følge af samfundsudviklingen med mere og mere mekanisering og elektrificering og større og større landbrug. Hermed var det slut med, at næste generation også skulle være møllere. I Sjørring mølle kom tvillingerne på seminarium i Ranum. Jane har hele sit lærerliv været ved Borriss skole i nærheden af Skjern. Denne artikels forfatter blev bosat i Skarp Salling og har været lærer og skoleleder i den gamle Løgstør Kommune.

Jens Jørgen Søgaard Andersen.

Født 1947. Lærer 1970. Historiske og samfundsvidenskabelige studier ved Aalborg Universitet 2005-07.